

Kaj je novega povedal general Veljko Kadjević?

Ob izidu njegove zadnje knjige Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije

Pripravil Marijan F. Kranjc

3. nadaljevanje

Ali je bil za razpad Jugoslavije kriv tudi maršal Josip Broz –Tito?

Maršal in predsednik SFR Jugoslavije Josip Broz Tito

Sodobniki so o maršalu Josipu Brozu Titu že izrekli svoje mnenje. To velja predvsem za svetovne državnike, ki so se Titu poklonili ob njegovi smrti maja 1980, najbolj prepričljivo pa ga skozi javnomnenjske ankete izražajo nekdanji prebivalci SFRJ.

Nesporne so številne zasluge, ki jih tudi zgodovinarji priznajo maršalu Titu, predvsem pa partizanski upor, odločen odpor Stalinu, samoupravni socializem, miroljubno koegzistenco, bratstvo in enotnost, ki je Jugoslaviji zagotovilo polstoletni mirno življenje.

Tudi podrobnejše analize domačih zgodovinarjev¹, čeprav s krajše, 30-letne časovne distance, kažejo, da so njegove zgodovinske zasluge nesporne, pa tudi to, da bo mit o maršalu Titu še dolgo ostal na teh prostorih.

Politično-ideološki nasprotniki mu bodo pripisovali vse mogoče napake in grehe, seveda brez argumentov. To velja predvsem za glavno obtožbo (brez dokazov), da je prav maršal Tito kriv za poboj domačih kvizlingov. Pri tem pa enostavno pozabljajo, da je prav maršal Tito, na predlog generalmajorja Arse Jovanovića, načelnika Vrhovnega štaba NOVJ dne 15. maj 1945 podpisal ukaz s katerim je prepovedal fizične likvidacije kvizlingov in nasploh vojaških ujetnikov². Nekateri pač bolj verjamejo verbalnim obtožbam Milovana Djilasa, nekdanjega Titovega sodelavca in poznejšega odpadnika³.

Kot pripadnik in generalmajor JLA o vlogi maršala Tita kot Vrhovnega poveljnika OS SFRJ, nisem nikdar imel nobenih pomislov niti zamer. Imel sem številne znance in prijatelje, ki so

¹ Jože Pirjevec, **Tito in tovariši**, Ljubljana, 2011

² Depešni ukaz VŠ NOVJ z dne 15. 5. 1945 se nahaja tudi v ARS, škatla 41, fascikla 3.

Javno sem o tem pisal v **Nedeljskem dnevniku** 3. marca 2002 v članku z naslovom **Še drugič: grobovi da, spomeniki ne!** (Titov ukaz o prepovedi likvidacije domobrancev in ujetnikov se nahaja v AS). Članek s podobno temo je tudi dosegljiv na spletu <http://users.volja.net/marijankr>

³ V **Balkanskem vojaškem poligonu**, Ljubljana, 1998, v podpoglavju 2.1.5 Poboji vrnjenih kvizlingov in vloga JA, sem nakazal verzijo iz krogov vojaške varnostne službe JLA, da je šlo dejansko za ustni ukaz po diktatu sovjetskega NKVD.

bili blizu maršalu Titu, pa tudi sam sem sodeloval v nekaterih protiobveščevalnih akcijah varovanja Vrhovnega poveljnika. O nekaterih njegovih konceptijskih rešitvah, posebno o SLO in DS, sem tudi pisal.

V CD izdaji **Balkanskega vojaškega poligona**⁴ iz leta 2008 sem dodal podnaslov: **Kdo so glavni krivci za razbijanje Jugoslavije?**, vendar nikjer nisem omenjal kakršnokoli posredne ali direktne krivde maršala Tita. Nekaj podobnega nisem zasledil niti pri ostalih domačih vojaških publicistih.

Zato sem bil tembolj presenečen, ko sem v sedANJI knjigi generala Kadrijević zasledil nekaj negativnih mnenj o vlogi in krivdi maršala Tita za razpad Jugoslavije. Zapisane so sicer nekako mimogrede, vendar so dovolj opazne, pa sem se zato odločil, da jih brez komentarja objavim pod posebnim naslovom. Bralci naj presodijo kdo ima prav.

Osebnost ne bom ocenjeval besed ali misli generala Kadrijevića, ker se mi zdi, da gre za subjektivne ocene o skupnih sistemskih rešitvah za katere ne moremo obsojati pokojnega Vrhovnega poveljnika, saj je prav gotovo, da dejansko ni imel nobenih namer niti misli o »razbijanju« druge Jugoslavije, ki jo je dejansko uspel ustanoviti in dolgo časa tudi uspešno voditi.

Kot načelnik Štaba vrhovnega poveljstva OS SFRJ lahko tudi general Kadrijević kritizira ali pa samo komentira poteze in odločitve Vrhovnega poveljstva – Predsedstva SFRJ, povsem neprimerno pa je, da vali krivdo na pokojnega maršala Tita, ki se ne more niti braniti!

V II. poglavju pod naslovom **Glavni problemi v državi in njihov vpliv na razpad SFRJ**, je general Kadrijević analiziral iste po naslednjem vrstnem redu:

- Sistem socialističnega samoupravljanja v funkciji razbijanja SFRJ (59–61)
- Organizacija države in njen vpliv na razpad SFRJ (61–69)
- Stanje, problemi in vloga oboroženih sil Jugoslavije (69–90)

Ne brez razloga navajam število strani na katerih je general Kadrijević obravnaval navedena tri »glavna« problema, za katera je dokaj vehementno kot **glavnega krivca** označil prav pokojnega **maršala Tita**, pa tudi Edvarda Kardelja.

Glavni razbijalci jugoslovanske države naj bi bili »največji zagovorniki« osnovnih principa socialističnega samoupravljanja, konkretno **Milan Kučan** in **Josip Vrhovec**, kot avtorja »Kritične analize funkcioniranja sistema socialističnega samoupravljanja«. Namreč, general Kadrijević je zatrdil, da je **»Jugoslovanski sistem socialističnega samoupravljanja v ekonomski sferi vseboval v sebi vse bistvene napake realsocialističnega sistema«** (str. 60), pa je tako **omogočil samo razbijanje Jugoslavije**, kar je bil glavni motiv **Edvarda Kardelja** že od leta 1974.

General Kadrijević se sicer strinja, da je druga Jugoslavija nastala v toku NOB na podlagi »bratstva, enotnosti in enakopravnosti« kot federacija, vendar pa vztraja na svojem stališču iz leta 1988, ko je izjavil, da **»Jugoslavija ne more biti unitaristična niti konfederalna država«** Tako naj bi maršal Tito že leta 1962 spremenil svojo odločitev in pristal na **Kardeljev »koncept razpada Jugoslavije«** (str. 65).

Pri tem naj bi šlo za dvoje obdobji: od 1962 do 1974, ko so se pripravljale politične, ekonomske in vojaške osnove za sprejem nove ustave, in obdobje od 1974 naprej, ko se je izvajal sam proces razbijanja države.

Pri redefiniciji ustavnih določil, posebno glede funkcioniranja Predsedstva SFRJ, je general Kadrijević omenil tri člana Predsedstva – **Janeza Drnovška**, **Vasilija Tupurkovskega** in **Stjepana Mesića**, ki so o vsem obveščali ameriškega ambasadorja Zimmermanna (str. 67).

Glede razvoja OS SFRJ je general Kadrijević priznal, da je bil maršal Tito **»glavni ideolog«** zelo uspešne in originalne doktrine NOB (str. 70), pa tudi razvoja JLA do leta 1960, ko sta se oblikovali dve skupini: prva, ki se je zavzemala za oborožene sile enotne Jugoslavije, in druga

---

⁴ Marijan F. Kranjc, **Balkanski vojaški poligon**, Maribor, Pro-Andy, 2008

skupina, na čelu s Kardeljem in Bakarićem, katere motiv je bil, da se rušenje federalne države prenese tudi na oborožene sile. Takoj zatem pa je general Kadrijević dodal:

»Tito, ki je kot vodja ZKJ in šef države, ta konspekt rušenja federalne države že sprejel, se je v primeru oboroženih sil kolebal, variral med tema dvema skupinama ... Ker pa je medtem čas tekel, se je **Tito vse bolj priklanjal Kardeljevi koncepciji sestave oboroženih sil in doktrini njene uporabe** (str. 72).

V nadaljevanju pa je general Kadrijević kot negativne označil »najvažnejše segmente« (73–74) Kardeljeve koncepcije v ustavi 1974:

- generalna teza o »**oboroženem narodu**«, ki je v oborožene sile prinesla »samoupravno anarhijo«;
- formiranje dveh »**enakopravnih komponent OS SFRJ – JLA in TO**«, kar je pomenilo tudi formiranje **republiških in pokrajinskih vojska**, pa je to bila »**velika koncepcijska zmaga razbijalcev Jugoslavije**«, katerim je potem ostalo še samo »razbijanje JLA«;
- teza o »**množičnem oboroževanju naroda**«, kar je pomenilo, da se oborožijo tudi republiške vojske – TO in tako pripravijo za eventualno zoperstavljanje intervenciji JLA;
- pravice republik in pokrajin, da same organizirajo in **vodijo svojo TO**;
- formiranje komitejev ZKJ za SLO in DS, kar je pomenilo, da organi ZK prevzamejo **kontrolno nad OS SFRJ**;
- financiranje JLA je sicer prevzela federacija, TO pa republike, vendar je republikam in pokrajinam dana pravica, da **sodelujejo** pri formiranju proračuna federacije za OS SFRJ;
- formiranje operativnih strateških enot – armad in korpusov v okvirih republiških oz. pokrajinskih **meja** in z nacionalnimi **kadri**.

Na ta način je, po mnenju generala Kadrijevića, JLA praktično »**postala vojska brez svoje države**« (str. 76), kar naj bi bil edinstven slučaj na svetu!

In nazadnje, general Kadrijević je še enkrat ponovil, da je »**Tito sprejel ta Kardeljev koncept države, samoupravnega socializma in vojske** in da je to neizpodbitna **zgodovinska resnica**, pa tudi, da je to dejansko opredelilo dalji tok dogodkov v **Jugoslaviji na poti njenega razpada**« (str. 81).

General Kadrijević je sicer v nadaljevanju priznal, da so OS SFRJ bile usposobljene za obrambo države od **zunanje agresije**, niso pa bile pripravljene za »**specifičen vid agresije**« – **od znotraj** oz. v obrambi ustavnega položaja države!

To je tudi pomenilo, da nismo imeli pravega odgovora za albanski separatizem, za slovenski, hrvaški in muslimanski nacionalizem niti za (srbski) politični revanšizem!

V končni fazi se je JLA opredelila, da brani samo tiste narode, ki žele biti v skupni državi, kar je praktično pomenilo **samo Srbijo in Črno goro**, da bi se nazadnje tudi Črna gora odločila za samostojnost.

Nisem bil presenečen, da se je general Kadrijević tokrat opredelil kot Srb, pa čeprav se je dolga leta poprej vedno predstavljal kot jugoslovansko opredeljen ...

Bil sem pa, na žalost, zelo presenečen, ker je general Kadrijević ponovil že 6. julija 1991 javno izrečene očitke maršalu Titu glede jugoslovanarstva, rekoč, da so že: »...**marca 1962** prevladale sile, ki so koncipirale republike kot samostojne države...Prišlo je tudi obračuna z jugoslovanstvom. **Tito se je v tistem času opredeljeval kot Jugoslovian, pa tudi kot Hrvat**. Prišlo je celo do prepovedi opredeljevanja kot Jugosloviana, ker se je to identificiralo kot unitarizem. **Tu je Tito prvič padel na zgodovinskem izpitu**« (str. 37).

Tito je bil vendarle zgodovinski gledano že uveljavljena jugoslovanska inštitucija, zato subjektivne ocene, vsekakor niso sprejemljivo. Javnomnenjske ankete še vedno postavljajo maršala Tita na visoko mesto priljubljenosti in spoštovanja!

Kriviti maršala Tita za razpad Jugoslavije je zato ne samo neprimerno, temveč tudi nezgodovinsko.